

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
სოციოლოგიის საბაკალავრო პროგრამა

მარიამ ჯანაშვილი

ქართველი ახალგაზრდების ემიგრაციული განწყობების
სოციალური დეტერმინანტები

ნაშრომი შესრულებულია სოციოლოგიის ბაკალავრის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

სამეცნიერო ხელმძღვანელი
კახა ქეცბაია
ფილოსოფიის დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი

თბილისი
2026

ანოტაცია

ნაშრომი ეძღვნება ქართველი ახალგაზრდების მიგრაციული განწყობებისა და ქვეყნიდან მასობრივი გადინების სიღრმისეულ კვლევას და არა მხოლოდ მის ეკონომიკურ ფაქტორებს. თემის აქტუალობას განაპირობებს ბოლო პერიოდში საქართველოში შექმნილი რთული სოციო-ეკონომიკური და პოლიტიკური რეალობა, რაც ახალგაზრდა თაობის გრძელვადიან გეგმებზე პირდაპირ ახდენს გავლენას. კვლევის მთავარ მიზანს წარმოადგენს იმ გამომდევნელი (Push) და მიმზიდველი (Pull) ფაქტორების გამოვლენა, რომლების ახალგაზრდებს და უკვე ემიგრაციაში მყოფ პირებს ქვეყნიდან წასვლისა თუ საზღვარგარეთ საბოლოოდ დარჩენისკენ უბიძგებს.

დასახული ამოცანების შესასრულებლად გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდი, კერძოდ სიღრმისეული ინტერვიუები. მონაცემთა ანალიზმა აჩვენა, რომ მიგრაციული ტალღის ძირითადი გამომწვევი ფაქტორებია ადგილობრივი სრომის ბაზარზე არსებული კრიზისი (დაბალი ანაზღაურება, ნეპოტიზმი) და განათლების ხარისხის შეუსაბამობა დასაქმების მოთხოვნებთან. ამასთანავე გამოიკვეთა სოციალური პლატფორმებისა და სოციალური კავშირების, როგორც მიგრაციული ხიდების როლიც. განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთებული უახლოეს პოლიტიკურ პროცესებზე „რუსული კანონის“ მიღებასა და პროტესტის ჩახშობაზე, რამაც ახალგაზრდებში სახელმწიფო ინსტიტუტების მიმართ ტოტალური უნდობლობა გააჩინა. ნაშრომის დასკვნით ნაწილში ვეცადე გამომეკვეთა ის რეკომენდაციები, რაც ვფიქრობ რომ სახელმწიფოს დაეხმარებოდა მიგრაციული ნაკადების მართვასი და რეემიგრაციის პროცესის ხელშეწყობაში.

საკვანძო სიტყვები: ახალგაზრდების მიგრაცია, შრომის ბაზარი, სოციალური პლატფორმები, „რუსული კანონი“, ინსტიტუციური უნდობლობა.

Abstract

The thesis is dedicated to an in-depth study of the migration attitudes of Georgian youth and the causes behind their mass emigration, looking beyond just its economic factors. The relevance of the topic is driven by the complex socio-economic and political reality created in Georgia in recent times, which directly impacts the long-term plans of the younger generation. Georgia in recent times, which directly impacts the long-term plans of the younger generation. The primary objective of the research is to identify the push and pull factors that drive young people and current emigrants to leave the country or choose permanent residence abroad.

To achieve the set objectives, a qualitative research method was utilized, specifically in-depth interviews. The data analysis revealed that the main driving factors of the migration wave are the crisis in the local labor market (low compensation, nepotism) and the mismatch between the quality of education and employment requirements. Furthermore, the role of social platforms and social ties as migration bridges became apparent. Special emphasis is placed on the latest political processes, namely the adoption of the “Russian law” and the crackdown on protests, which generated total distrust toward state institutions among the youth. In the concluding section of the thesis, I attempted to outline recommendations that I believe would assist the state in managing migration flows and facilitating the re-emigration process.

Key words: youth migration, labor market, social platforms, “Russian law”, institutional distrust.

ანოტაცია.....	2
Abstract.....	3
შესავალი.....	5
I თავი.....	6
§ 1.1 ლიტერატურის მიმოხილვა.....	6
§ 1.2 კონცეპტუალური ჩარჩო.....	8
§ 1.3 საქართველოს სოციო-პოლიტიკური გარემოს არაპროგნოზირებადობის გავლენა ემიგრაციული განზრახვების ფორმირებაზე.....	11
§ 1.4 ქართველი ახალგაზრდების განათლებისა და კვალიფიკაციის შრომის ბაზარზე რეალიზება.....	14
§ 1.5 საქართველოში არსებული პირობებისა და უცხოეთის შესაძლებლობების შედარებითი ანალიზი ახალგაზრდების ემიგრაციულ არჩევანში	
II თავი.....	16
§ 2.1 კვლევის მიზანი და ამოცანები	18
§ 2.2 კვლევის მეთოდოლოგია.....	19
§ 2.3 კვლევის შეზღუდვები.....	21
§ 2.4 თვისებრივი კვლევის ანალიზი (სიღრმისეული ინტერვიუ).....	21
§ 2.5 რეკომენდაციები.....	31
III თავი.....	32
§ 3.1 დასკვნა.....	32
გამოყენებული ლიტერატურა.....	33

თანამედროვე სამყაროსთვის ადამიანური კაპიტალის მობილობა ერთ-ერთ ყველაზე რთულ და კომპლექსურ გამოწვევას წარმოადგენს. სოციალურმა და ეკონომიკურმა ცვლილებებმა, ძალიან დიდი როლი ითამაშა ამ საკითხის აქტუალობაზე. მიგრაცია არ უნდა განვიხილოთ როგორც ინდივიდუალური სურვილი. კაპიტალიზმისა და გლობალიზაციის პირობებში, იქ სადაც მატერიალური კეთილდღეობაა

მსოფლიო მასშტაბით, მათ შორის ჩვენი ქვეყნიდანაც ინტელექტუალური და ფიზიკური რესურსის გადინება. კაპიტალიზმის პირობებში მუშახელი განიხილება, როგორც რესურსი, რომელიც მიჰყვება კაპიტალს და ასევე გლობალიზაციის პროცესის პროგრესირებამ, გამოიწვია ის რომ საზღვრები კიდევ უფრო გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი გახდა მიგრაცია შეგვიძლია მივიჩნიოთ როგორც სოციო-ეკონომიკური სისტემების ლოგიკური შედეგი და ამ პროცესების გარდაუვალი პროცესი.

საქართველოსთვის ემიგრაცია, დამოუკიდებლობის აღდგენის დღიდან, მუდმივ თანმდევ გამოწვევად იქცა. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ერთი მნიშვნელოვანი განსხვავება, რომ თუ 90-იან წლებში მიგრაციული ნაკადები ძირითადად ფიზიკური გადარჩენისა და ეკონომიკური კრიზისით იყო განპირობებული, დღევანდელი რეალობა უკვე სხვა გამოწვევების წინაშე დგას. თანამედროვე ქართველი ახალგაზრდების მიგრაციული ქცევა კომპლექსურია და იგი მრავალფეროვან დეტერმინანტებს ეფუძნება. უფრო მეტად მძიმედ შეგვიძლია მივიჩნიოთ ეს სიტუაცია იმის გამო, რომ ქვეყნიდან გადის მოსახლეობის ყველაზე შრომისუნარიანი, კვალიფიციური და რეპროდუქციული ნაწილი, რაც ქვეყანას გრძელვადიან პერსპექტივაში ინტელექტუალური რესურსის გარეშე ტოვებს.

ნაშრომის ფარგლებში განხილული იქნება არა მხოლოდ ეკონომიკური დეტერმინანტები, არამედ ყველა ის სოციო-კულტურული და პოლიტიკური ასპექტებიც. მნიშვნელოვანია იმის გააზრება რომ ადამიანების მიერ ქვეყნის დატოვების გადაწყვეტილებაზე როგორ მოქმედებს ქვეყანაში არსებული საერთო ნიჰილიზმი, არასტაბილურობის განცდა და ა.შ

ნაშრომის პირველ თავში ვისაუბრებ ზოგად თეორიულ საკითხებზე და განვიხილავ იმ ტერმინებს, რომლების კარგად დაგვანახებს ამ საკითხის არსსა და მნიშვნელობას, რაც მთლიანი კვლევის განმავლობაშიც ხშირად იქნება გამოყენებული.

რაც შეეხება მეორე თავს, აქ ვისაუბრებ ყველა იმ სოციალურ ფაქტორებზე, რაც მთავარ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს ქართველი ახალგაზრდების მიერ ქვეყნის დატოვების გადაწყვეტილების საკითხში. კვლევის მიზნებზე, ამოცანებზე, მეთოდოლოგიაზე, შეზღუდვებზე, დასკვნებსა და რეკომენდაციებზე.

მესამე თავში ვისაუბრებ კვლევის შედეგების შეჯამებასა და დასკვნაზე.

I თავი

§ 1.1 ლიტერატურის მიმოხილვა

ემიგრაციის პროცესი ერთ-ერთი ყველაზე კომპლექსური და მრავალშრიანი თემაა, რომელიც არაა ახალი ფენომენი და კაცობრიობის არსებობის პერიოდში მუდმივად აქტუალური და დინამიურია. ამ მხრივ არც საქართველოა გამონაკლისი და შეიძლება ისიც ითქვას, რომ ემიგრაციული პროცესი ჩვენს ქვეყანაში განსაკუთრებული სიმძაფრით არის გამოხატული, რადგან საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ ეს პროცესი შეუქცევადი გახდა და წლიდან წლამდე უფრო და უფრო მეტი ადამიანი ტოვებს ქვეყანას. ამ პროცესის გააზრება შეუძლებელია თვითონ მიგრაციის არსის გაგების გარეშე. მიგრაციის დეფინიციის „ოქროს სტანდარტად“ შეგვიძლია მივიჩნიოთ მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის განმარტება: „მიგრაცია არის ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის გადაადგილება როგორც საერთაშორისო საზღვრის კვეთით, ისე ქვეყნის შიგნით, მიუხედავად მისი ხანგრძლივობისა, მიზეზებისა და განხორციელების საშუალებებისა“ (IOM, 2019). ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია განვიხილოთ მიგრაციის ტიპებიც, რომლებიც ძალიან მრავალფეროვანია და ერთმანეთისგან განსხვავებული მოტივაციები ახასიათებთ. მაგალითად, არსებობს მუდმივი და დროებითი მიგრაცია. მუდმივი იგივე პერმანენტული მიგრაციის დროს ადამიანი სამუდამოდ ტოვებს საკუთარ საცხოვრებელ ადგილს და გადადის სხვაგან საცხოვრებლად, ხოლო დროებითი მიგრაციის დროს ინდივიდი გარკვეული პერიოდით ტოვებს ქვეყანას,

რაიმე კონკრეტული მიზნის მისაღწევად, ეს იქნება ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება, სასწავლებლად დროებით სხვა ქვეყანაში ცხოვრება თუ ა.შ. ასევე არსებობს ქანქარისებური, სეზონური, შიდა და სხვა სახის მიგრაციები. მიგრაციის ყველაზე რთულ და მტკინვეულ ფორმად შეგვიძლია მივიჩნიოთ იძულებითი მიგრაცია, როცა ადამიანი საკუთარი ნების საწინააღმდეგოთ ტოვებს საცხოვრებელ ადგილს და მისთვის სრულიად უცხო გარემოში უწევს ცხოვრება და ადაპტირება. ასეთ მიგრანტები ჩვენთვის ცნობილია როგორც, ლტოლვილების ან იძულებით გადაადგილებული პირების სახელწოდებით.

არასწორია ის მიდგომა რომ, ემიგრაცია განვიხილოთ მხოლოდ ეკონომიკური ფაქტორების მიერ გამოწვეული მობილობა და ჩემი ამ ნაშრომის მიზანსაც წარმოადგენს ის, რომ ვიკვლიოთ ემიგრაციის პროცესზე მოქმედი ყველა სოციალური ფაქტორი და ემიგრანტები, რომლებიც ასეთი დიდი რაოდენობით გაედინება ყოველ წელს ქვეყნიდან არ იყოს მხოლოდ სტატისტიკური მონაცემების ერთობლიობა და რიხვებში გამოსახული რაოდენობა. ემიგრაცია წარმოადგენს ინდივიდის სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ ტრანსფორმაციას, რომელიც გავლენას ახდენს როგორც გამგზავნ, ისე მიმღებ საზოგადოებაზე. მიგრაციული პროცესების კლასიფიკაციისას, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გამოვყოთ გარე მიგრაცია იგივე ემიგრაცია, რომელიც გულისხმობს სხვა ქვეყანაში დამკვიდრების მიზნით საკუთარი ქვეყნის დატოვებას. თანამედროვე გლობალიზებულ სამყაროში ემიგრაცია ხშირად იღებს ტრანსნაციონალიზმის¹ ფორმას. ქართულ აკადემიურ სივრცეში ამ სიღრმისეულად იკვლევს თამარ ზურაბიშვილი, რომელიც აღნიშნავს, რომ ქართველი ემიგრანტები არ წყვეტენ კავშირს სამშობლოსთან, პირიქით, ისინი ქმნიან ე.წ „ტრანსნაციონალურ სოციალურ სივრცეებს“. ზურაბიშვილი საკუთარ ნაშრომში ხაზს უსვამს იმას, რომ ხშირად მიგრაციული ქცევა ტრანსნაციონალური კავშირებითაა განპირობებული, მაგალითად ოჯახის წევრებისგან მიღებული ფულადი გზავნილებითა და სოციალური ქსელებით (ზურაბიშვილი.თ, 2012).

¹ ტრანსნაციონალიზმი არის პროცესი, რომლის დროსაც ადამიანები, სოციალური ჯგუფები და ორგანიზაციები სახელმწიფო საზღვრებს მიღმა ამყარებენ მჭიდრო კავშირებს და ქმნიან საერთო სოციალურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ თუ ემოციურ კავშირებს.

ნაშრომში საკვანძო სუბიექტს წარმოადგენს ახალგაზრდობა, რომელიც არ შეიძლება გავიაზროთ როგორც მხოლოდ რაღაც კონკრეტული ასაკობრივი შუალედი. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის სტანდარტებით ახალგაზრდობას წარმოადგენენ 15-დან 29 წლამდე ასაკის ადამიანები და ეს არაა მხოლოდ რიცხობრივი მოცემულობა; ეს არის ცხოვრებისეული ციკლის გარდამავალი ეტაპი, როდესაც ინდივიდი ცდილობს თვითრეალიზაციას და საზოგადოებაში საკუთარი ადგილის პოვნას, განათლების მიღებას და შრომის ბაზარზე თავის დამკვიდრებას. სწორედ ეს მახაიათებლები განასხვავებს და უფრო დინამიურს ხდის ახალგაზრდობის მიგრაციულს ქცევას, სხვა ასაკობრივი ჯგუფებისგან. სწორედ ახალგაზრდების მიგრაციის ჭრილში შეგვიძლია ვახსენოთ ბრიტანეთის სამეფო საზოგადოების მიერ დამკვიდრებული ტერმინი „ტვინების გადინება“, რომელიც შემდგომ ძალიან სიღრმისეულად გამოიკვლია ცნობილმა ეკონომისტმა ჯაგდიშ ბჰაგვატიმ (1976), მან მსოფლიოს დაანახა, რომ ეს პროცესი არ არის მხოლოდ მოსახლეობის მობილობა, ეს არის კაპიტალის ექსპორტი ღარიბი ქვეყნებიდან მდიდარ ქვეყნებში. სწორედ ახალგაზრდები წარმოადგენენ ამ სპექტრს, რომელთა შესანარჩუნებლად და ადგილობრივ დონეზე რეალიზებისთვის ქვეყანა მაქსიმალურ ძალისხმევას უნდა მიმართავდეს.

ემიგრაციული პროცესების ანალიზისას კრიტიკულად მნიშვნელოვანია „მიგრაციული განზრახვის“ ფენომენის შესწავლა, რაც რეალურ ქმედებამდე არსებულ სუბიექტურ მზაობას გულისხმობს. ამ მხრივ უმნიშვნელოვანეს ემპირიულ მასალას გვაწვდის კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის (CRRC) ყოველწლიური კვლევა „კავკასიის ბარომეტრი“. აღნიშნული კვლევის მონაცემები აჩვენებს მკაფიო კორელაციას ასაკსა და ქვეყნიდან წასვლის სურვილს შორის. კერძოდ, ახალგაზრდების ჯგუფში მიგრაციული განზრახვა გაცილებით მაღალია, ვიდრე უფროს თაობაში, მაგალითად, ბოლო წლების მონაცემებით, 18-დან 29 წლამე ასაკის ახალგაზრდების თითქმის ნახევარი გამოხატავს ინტერესს დროებითი ან მუდმივი ემიგრაციის მიმართ.

§ 1.2 კონცეპტუალური ჩარჩო

სამეცნიერო ლიტერატურაში ჩემს საკვლევ თემასთან დაკავშირებით საკმაოდ მრავალფეროვანი და მოცულობითი მასალის მოძიებაა შესაძლებელი, რაც საშუალებას

გვადლევს ჩვენი საკვლევი საკითხი მრავალი პერსპექტივიდან დავინახოთ. აკადემიური სივრცეში ახალგაზრდების ემიგრაცია არა მარტო როგორც იზოლირებული ეკონომიკური გადაწყვეტილება, არამედ როგორც კომპლექსური სოციალური ფენომენი, რომელიც მრავალმხრივი დეტერმინანტებით არის განპირობებული. ჩემი კვლევის მიზანია ქართველი ახალგაზრდების მიგრაციული განზრახვებისა და ქცევის ანალიზი. ამ მიზნის მისაღწევად, კონცეპტუალური ჩარჩო ეფუძნება სამ ძირითად თეორიულ პერსპექტივას, რომლებიც ერთმანეთისგან განსხვავებულია, მაგრამ ასევე საინტერესოდ ავსებენ ერთმანეთს. თეორიებს, რომლებსაც განვიხილავ მიგრაციის ფენომენის მკვლელობაში და მიკრო დონეებზე შესწავლის შესაძლებლობას იძლევა, ესენია- ევერეტ ლის მოდელი, პიერ ბურდიეს კაპიტალის თეორია და ზიგმუნდ ბაუმანის „თხევადი მოდერნულობა“.

ემიგრაციის საკითხის განხილვა შეუძლებელია ამერიკელი დემოგრაფი და სოციოლოგის ევერეტ ლის „მიზიდვა-ბიძგების“ მოდელის გარეშე. ის ახალგაზრდების მიგრაციული პროცესების პირველად სტრუქტურულ საფუძველს წარმოადგენს და მიგრაციის კლასიკური თეორიაა, რომელიც ემყარება „ბიძგისა“ (Push) და „მიზიდვის“ (Pull) ფაქტორებს. ლის მიხედვით ინდივიდს გადაწყვეტილებაზე გავლენას ახდენს როგორც გეოგრაფიული წარმოშობის, ისე მიმღებ ქვეყანასი არსებული პირობები, რომელთა ინტერპრეტაციაც ინდივიდუალურ დონეზე ხდება. ქართველი ახალგაზრდების კონტექსტში „ბიძგის“ სოციალური დეტერმინანტები ხასიათდება სტრუქტურული უთანასწორობით, შრომის ბაზარზე ახალგაზრდების დაბალი დასაქმებით, არაპროგნოზირებადი და ბუნდოვანი სოციო-ეკონომიკური გარემოთი და ქვეყნის განვითარების მიმართ ახალგაზრდების ზოგადი უაროფიით და უიმედო დამოკიდებულებით. ბიძგის ფაქტორებად განიხილება ისეთი ცვლადები, როგორიცაა უმუშევრობის მაღალი დონე და სტაბილური, გრძელვადიანი დასაქმების პერსპექტივის არ ქონა. მეორე მხრივ, „მიზიდვის“ ფაქტორებს წარმოადგენს მასპინძელი, იგივე მიმღები ქვეყნების (ძირითადად ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისა და აშშ-ის) მიერ შემოთავაზებული სოციალური სიკეთეები. მაგალითად, მაღალი ხარისხის საგანმანათლებლო პროგრამები, კარიერული წინსვლის მაღალი შესაძლებლობები და უსაფრთხოების განცდა, როდესაც ადამიანს შეუძლია ენდოს და დაეყრდნოს ქვეყანას.

ლი ასევე ყურადღებას ამახვილებს „შუალედურ დაბრკოლებებზე“, რომელიც გულისხმობს ყველა იმ ბარიერს და დაბრკოლებას, რაც ხშირად განსაზღვრავს რამდენად შეუძლია ადამიანს საკუთარი მიგრაციული განზრახვა რეალობად აქციოს.

მიუხედავად იმისა, რომ ემიგრაცია ძალიან ბევრი ახალგაზრდისთვის საწყის ეტაპზე შეიძლება მიმზიდველიც იყოს, ის მაინც არაა ყველა სოციალური ჯგუფისთვის თანაბრად ხელისწავდომი. იმის ასახსნელად თუ რატომ გააჩნიათ სხვადასხვა სოციალური ფენის ახალგაზრდებს განსხვავებული მიგრაციულის მისწრაფებები, ნაშრომში ასევე განვიხილავ პიერ ბურდიეს კაპიტალის კონცეფციას (პ.ბურდიე, 1986). ბურდიე განასხვავებს კაპიტალის სამ ძირითად ფორმას: ეკონომიკურს, კულტურულსა და სოციალურს.

კულტურული კაპიტალის მიხედვით ქართველი ახალგაზრდების ემიგრაცია და ქვეყნის დატოვება შეგვიძლია ავსნათ ინსტიტუციონალიზებული კულტურული კაპიტალის (დიპლომი, კვალიფიკაცია, ენების ცოდნა ა.შ) დაგროვების სურვილით. ახალგაზრდები აცნობიერებენ, რომ ადგილობრივ დონეზე მათ ეს სოციალური კაპიტალი, რასაც საკუთარი ქვეყანა სთავაზობს არაა დამაკმაყოფილებელი და მიმზიდველი.

ეკონომიკური კაპიტალის მიხედვით ემიგრაცია მოითხოვს პირველად მატერიალურ რესურსს. შესაბამისაა, მშობლების სოციო-ეკონომიკური სტატუსი გვევლინება როგორც მმლავრი დეტემინანტი.

სოციალური კაპიტალის განხილვისას ბურდიე ხაზს უსვამს სოციალურ კავშირებს, ნაცნობთა ქსელს და სანდო ურთიერთობებს. მისი მიდგომა საშუალებას გვაძლევს დავინახოთ, რომ ახალგაზრდები, რომელთაც უკვე ჰყავთ ოჯახის წევრები ან მეგობრები საზღვარგარეთ, უფრო მარტივად იღებენ ქვეყნის დატოვების გადაწყვეტილებას, რადგან მათი „სოციალური კაპიტალი“ ამცირებს უცნობ გარემოში ადაპტაციის სითულებსა და სიძნელეებს.

ამ საკითხის განხილვისას ვთვლი, რომ ახალგაზრდობის ემიგრაციული პროცესების უკეთ აღსაქმელად და ასახსნელად აუცილებელია პოსტმოდერნული სოციოლოგიური ხედვის ჩართვა. ზიგმუნტ ბაუმანის „თხევადი თანმიმდევრობის“ კონცეფცია გვთავაზობს ჩარჩოს, სადაც სოციალური სტრუქტურები, სამუშაო ადგილები და იდენტობები მუდმივად ცვალებადია. ბაუმანის მიხედვით, გლობალიზებულ სამყაროში ძალაუფლება და სოციალური სტატუსი განისაზღვრება მობილობის, ანუ გადაადგილების თავისუფლების მიხედვით. იგი საზოგადოებას ყოფს პირობით კატეგორიებად: „კოსმოპოლიტ ტურისტებად“ (რომელთათვისაც საზღვრები ღიაა და მობილობა თვითრეალიზაციის საშუალებაა) და „ვაგაბონდებად“ (რომელთაც გადაადგილებას კრიზისი და ქვეყნის შიგნით არსებული პრობლემები აიძულებთ). (ზ.ბაუმანი, 2000). ქართველი ახალგაზრდების მობილობა და მიგრაციული განზრახვა შეიძლება ითქვას, რომ ორივე კატეგორიას ფარავს. ერთის მრივ, ისინი ისწაფვიან გახდნენ გლობალური მოქალაქეები და მიიღონ „დასავლური გამოცდილება, იყვნენ გახსნილები და თავი დააღწიონ სტაგნაციურ სოციალურ გარემოს. მეორეს მხრივ, ადგილობრივი მერყევი და უიმედო სოციო-ეკონომიკური რეალობა მათ სხვა გზას არ უტოვებს, გარდა იმისა, რომ ქვეყანა დატოვონ.

§ 1.3 საქართველოს სოციო-პოლიტიკური გარემოს

არაპროგნოზირებადობის გავლენა ემიგრაციული განზრახვების ფორმირებაზე

დასაწყისში როგორც აღვნიშნე, არ ვთვლი სწორად, რომ ქართველი ახალგაზრდების ემიგრაციული ქცევა უნდა აიხსნას მხოლოდ ინდივიდუალური და ყველაფრისგან იზოლირებული სურვილებით. სოციოლოგიური ხედვა გვადლევს სწორედ იმის შესაძლებლობასა და უნარს, რომ ნებისმიერი საკითხი განვიხილოთ უფრო ფართო ჭრილში და საკვლევი საკითხის პრობლემატურობის შესახებ გვქონდეს უფრო სიღრმისეული წარმოდგენა, ვიდრე ეს ზედაპირზე ჩანს მხოლოდ. პროცესი, რომელიც ემიგრაციის როგორც ქვეყნის საკმაოდ მნიშვნელოვან და კომპლექსურ პრობლემას

უკავშირდება შეგვიძლია მივიჩნიოთ როგორც, პირდაპირი შედეგი იმ სტრუქტურული დიზალანსისა, რომელიც არსებობს საქართველოში მოქმედ ფაქტორებსა და უცხოეთში არსებულ პოტენციურ ბენეფიტებს შორის. ადგილობრივი გარემო ქართველი ახალგაზრდებისთვის, სამწხაროდ წლიდან წლამდე სულ უფრო მეტად არასტაბილური და ნაკლებად მიმზიდველუ ხდება, რაც მათ აიძულებთ გლობალურ ასპარეზზე გასვლას და მათთვის სრულიად უცხო გარემოში თავის დამკვიდრებას.

ამ საკითხის კვლევა, ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან არსებული გარემო და ყველა ის ფაქტორი რომლის განხილვასაც კვლევის ფარგლებში ვაპირებ ძალიან ნაცნობია. სოციალური ნიჰილიზმი და პოლარიზაცია ვთვლი, რომ ის უპრველესი ფაქტორებია, რომლების ახალგაზრდებს უბიძგებს ქვეყნის დატოვებისაკენ. თანამედროვე ქართული საზოგადოებრივი სივრცე სავსეა უკიდურესი პოლარიზაციით, მასობრივი ნიჰილიზმითა და მუდმივი კონფლიქტებით. ეს გარემო ქართველ ახალგაზრდებში აჩენს მუდმივი სტრესისა და მენტალური დაუცველობის შეგრძნებას.

მიმაჩნია, რომ ჩვენი თაობა განიცდის სოციალურ გადაწვას (Burnout), სადაც ყოველდღიურობა სავსეა მუდმივი დაპირისპირებებითა და სიძულვილით, საიდანაც ლოგიკურად იბადება ნიჰილიზმის განცდა, მიუხედავად იმისა, რომ ქართველი ახალგაზრდები მუდმივად ცდილობენ ამ პროცესებში ჩართვას, იმისათვის რომ რაიმე უკეთესობისკენ შეიცვალოს, საბოლოოდ ყალიბდება ატმოსფერო, აქტიურობა და სამოქალაქო ჩართულობა უშედეგოა. ამ კონტექსტში, ემიგრაცია აღარაა მხოლოდ კარიერული გადაწყვეტილება, არამედ გაქცევა ქვეყნიდან იმის იმედით, რომ სხვა ქვეყანაში შეძლებ მენტალური სიმშვიდის მოპოვებას.

ფრიდრიხ ებერტის ფონდის მიერ ჩატარებულ ახალგაზრდობის კვლევაში პირდაპირ წერია, რომ რესპოდენტების უმრავლესობა ქვეყანაში არსებულ დამაბულ სოციალური-პოლიტიკურ გარემოს და არაპროგნოზირებად გარემოს ემიგრაციაში წასვლის გადაწყვეტილების მთავარ მიზეზად ასახელებს. ამავე კვლევაში გამოიკვეთა ის რომ, ახალგაზრდების ღირებულებები ხშირად მოდის წინააღმდეგობაში უფროსი თაობის კონსერვატიულ ხედვებთან, რაც დამატებით გაუცხოებას იწვევს (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2022).

კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი სოციალური მიზეზი, რაც შეიძლება ემიგრაციის გამომწვევი მიზეზი გახდეს, არის სახელმწიფო ინტიტუტებისადმი ნდობის კრიზისი და სოციალური დაუცველობა. ბოლო წლებში საკმაოდ გამოიკვეთა ტენდენცია იმასთან დაკავშირებით, რომ ემიგრაციულ განწყობებზე ძალიან დიდ ზეგავლენას ახდენს ადგილობრივი სოციალური და სამართლებრივი ინსტიტუტები, რომლებიც ვერ უზრუნველყოფენ მოქალაქეების უსაფრთხოებასა და დაცვას. ქართველი ახალგაზრდების ნდობის მაჩვენებელი სასამართლოს, ჯანდაცვის, სოციალური უსაფრთხოებისა და კანონის უზენაესობის მიმართ საკმაოდ დაბალია. დღევანდელ ახალგაზრდებს არ აქვთ განცდა, რომ სახელმწიფო კრიზისულ სიტუაციაში მას მარტო არ დატოვებს. ეს უნდობლობა ზადებს მუდმივ შფოთვის, რაც ახალგაზრდებს ართმევს საქართველოში მომავლის დაგეგმვის საშუალებას. ბოლო დროშიც მთავრობის მხრიდან გატარდა რიგი საკანონმდებლო ღონისძიებები, რაც რომ ადამიანებს საშუალებას არ აძლევს დაეყრდნოს საკუთარ ქვეყანას და ჰქონდეს უსაფრთხოების განცდა. სულ უფრო და უფრო მეტად იკლებს სიტყვის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების განცდის შეგრძნება.

მსგავს ტენდენციებზე მიუთითებენ PMC კვლევითი ცენტრის ანალიტიკოსებიც. სოციალური და სამართლებრივი უსაფრთხოების გარანტიების არარსებობსა პირდაპირ იწვევს ადამიანური რესურსის გადინებას, რადგან ადამიანები მუდმივად ეძებენ სტაბილურ გარემოს (PMC Research Center. 2023). ქვეყანაში განვითარებულმა ბოლოდროინდელმა ფაქტორებმა, როგორიცაა “რუსული კანონის” (კანონი უცხოური გავლენის გამჭირვალობის შესახებ) გამოიწვია მასობრივი ახალგაზრდული პროტესტი. საზოგადოებრივი განწყობების კვლევები აჩვენებს, რომ ახალგაზრდა თაობის უდიდესი ნაწილისთვის ქვეყნის პროდასავლური კურსი ასოცირდება სტაბილურობასთან. ევროინტეგრაციის პროცესის შეფერხებამ ახალგაზრდებს შეუქმნა ბარიერი იმასთან დაკავშირებით, რომ აქ დასახონ გრძელვადიანი პერსპექტივები საკუთარ მომავალთან დაკავშირებით.

§ 1.4 ქართველი ახალგაზრდების განათლებისა და კვალიფიკაციის შრომის ბაზარზე რეალიზება

ქართველი ახალგაზრდები, რომლებიც ქვეყანას ტოვებენ ხშირ შემთხვევაში, სულაც არ წარმოადგენენ იმ სეგმენტს, რომლებიც არ ფლობენ შესაბამის ცოდნასა და კვალიფიკაციას, რომ საკუთარ ქვეყანაშივე დასაქმდნენ. ამ დროს პრობლემა უფრო მეტად მძიმეა, რადგან როგორც დასაწყისში ვახსენე ქვეყანა კარგად განათლებულ და ინტელექტუალურ რესურსს კარგავს, ამ დროს ხდება ე.წ. „ტვინების გადინება“. ემიგრაციული პროცესების განხილვა წარმოუდგენელია იმის გააზრების გარეშე თუ როგორ მუშაობს ადგილობრივი შრომის ბაზარი.

ქართულ რეალობაში საკმაოდ სერიოზული სტრუქტურული პრობლემებია. ახალგაზრდების მიერ დაგროვებული ცოდნა და კვალიფიკაცია, რასაც ისინი წლების განმავლობაში აგროვებენ, საქართველოს რეალობაში უბრალოდ უფასურდება და არ ხდება მათი სათანადოდ დაფასება. ისინი სამსახურის ძიებისას აწყდებიან ხელოვნურ ბარიერებს და კარგავენ იმის შანსს, რომ საკუთარი გამოცდილება და ცოდნა სტაბილურ სამუშაო გარემოდ გარდაქმნან, რომელიც მომავალში სტაბილურ ფინანსურ მდგომარეობას ნიშნავს. ამ სამწუხარო რეალობის არსებობა აძლევს ახალგაზრდებს იმის ბიძგს, რომ საკუთარი პოტენციალი უცხო ქვეყანაში განავითარონ.

დღევანდელი შრომის ბაზრის რეალურ მოთხოვნებსა და ახალგაზრდების მოლოდინებს, შორის იმხელა სხვაობაა, რომ ეს ძალიან დიდ იმედგაცრუებას იწვევს რეალობასთან შეჯახებისას. თანამედროვე ქართველი ახალგაზრდები და მათი ოჯახები უზარმაზარ ენერგიას, ფინანსებსა და დროს დებენ კარგი განათლების მიღებაში. როგორც ბურდიე იტყოდა ისინი აგროვებენ კულტურულ კაპიტალს, იმ მოტივაციით, რომ ამ ყველაფრის წარმატებით დასრულების შემდეგ ისინი შეძლებენ დასაქმებასა და აღიარების მოპოვებას საკუთარ საქმიანობაში. თუმცა რეალობა სრულიად განსხვავებულია და სამწუხაროდ დღესდღეობით უნივერსიტეტის დიპლომი საქართველოში დასაქმების გარანტიას აღარ წარმოადგენს და მათი სამსახურეობრივი პოზიცია ხშირ შემთხვევაში სრულიად შეუსაბამოა მათ კვალიფიკაციასთან. ქართულ შრომის ბაზარზე არსებული სიტუაცია ერთ-ერთი განმაპირობებელი ფაქტორია

მიგრაციული განწყობებისა. „ ადგილობრივ შრომის ბაზარზე არსებული მკვეთრი კვალიფიკაციის დისბალანსი ახალგაზრდებში დასაქმების მოლოდინს სრულიად ანგრევს. როდესაც მიღებული განათლება არ შეესაბამება ბაზრის მოთხოვნებს, ახალგაზრდა თაობა იძულებული ხდება, ემიგრაციაში დაინახოს ერთადერთი ალტერნატივა საკუთარი პროფესიული რეალიზებისთვის (ქავთარაძე, 2021).“

საქართველოში ახალგაზრდების განათლების რეალიზების პროცესში ყველაზე დიდ ბარიერს წარმოადგენს ნეპოტიზმი და ნაცნობობის ინსტიტუტი. ბურდიეს თეორიის მიხედვით, ნორმალურ და სამართლიან საზოგადოებაში წარმატების მისაღწევად წამყვანი უნდა იყოს კულტურული კაპიტალი. თუმცა ქართულ საზოგადოებაში თუ გყავს არაფორმალური სოციალური კაპიტალი, ანუ, ახლობელი ან გავლენიანი მფარველი, რომელიც უპირტესობას მოგანიჭებს მხოლოდ ნაცნობობის ან ნათესაური კავშირის გამო, ამ დროს კულტურული კაპიტალი სრულიად უგულებელყოფილია. ნეპოტიზმი სამწუხაროდ, მუშაობს როგორც უხილავი ბარიერი და კედელი, რომელიც ხელს უშლის ნიჭიერ ახალგაზრდებს თვითრეალიზებაში და ასეთ დროს ემიგრაცია ერთადერთ გამოსავალად მიაჩნიათ. პროფესორი იაგო კაჭკაჭიშვილი, თავისი კვლევებით ადასტურებს, რომ ახალგაზრდა თაობაში მაღალია იმედგაცრუება, რადგან საზოგადოებაში წარმატების მთავარ ინსტრუმენტად და იარაღად კვლავ სოციალური კაპიტალი და ნაცნობობის ქსელი აღიქმება, რაც არღვევს მერიტოკრატიის² პრინციპს (კაჭკაჭიშვილი, 2020).

საქართველოში არსებული არაპროგნოზირებადი გარემოს ფონზე, ახალგაზრდებისთვის ემიგრაცია ერთადერთ ლოგიკურ ნაბიჯს წარმოადგენს. ქართული შრომის ბაზრის მიმართ არსებული არათანაბარი ტენდენციების არსებობის პირობებში, ახალგაზრდები ირჩევენ დასავლურ სოციალურ ველზე გასვლას. საინტერესოა ის ფაქტიც რომ, ახალგაზრდები ხშირად თანხმა არიან, იმუშაონ ისეთ პოზიციებზე, რომლებიც სრულიად არ შეესაბამება მათ მიერ დაგრობულ ცოდნასა და კვალიფიკაციას, მაგრამ მათ აქვთ განცდა, რომ ისინი მუშაობენ თანაბარი წესების

² მერიტოკრატია - სოციალური სისტემა, სადაც ადამიანის პოზიცია და წარმატება დამოკიდებულია მის უნარებსა და მიღწევებზე.

პირობებში. PMC კვლევითი ცენტრის ანალიზი აჩვენებს, რომ კვალიფიციური კადრების გადინება პირდაპირ კავშირშია იმ მოლოდინებთან, რომ დასავლეთში არსებობს სტაბილური, სამართლიანი გარემო, სადაც შენი შრომა და დრო ადეკვატურად დაფასდება (PMC Research Center, 2023). ახალგაზრდებს სჯერათ, რომ მათ საზღვარგარეთ არ სჭირდებათ სოციალური კაპიტალი და ვინმეს დახმარება წარმატების მისაღწევად და მათი ინდივიდუალური ძალისხმევა იქნება მთავარი და საკმარისი.

§ 1.5 საქართველოში არსებული პირობებისა და უცხოეთის

შესაძლებლობების შედარებითი ანალიზი ახალგაზრდების ემიგრაციულ არჩევანში

სოციოლოგიურ მეცნიერებაში ემიგრაციული პროცესების ანალიზისას ერთ-ერთ ფუნდამენტურ მიდგომას წარმოადგენს ე.წ. „ხარჯისა და სარგებლის“ თეორიული მოდელი. ამ კონცეფციის მიხედვით, ინდივიდის მიერ ემიგრაციაში წასვლის გადაწყვეტილება არ არის სპონტანური ქცევა. ის წარმოადგენს რაციონალურ პროცესს, რომლის დროსაც ახალგაზრდა თავის ცნობიერებაში ადარებს და ერთმანეთს უპირისპირებს ორი სხვადასხვა სივრცის მქონე ქვეყნის და გლობალურის მიმღები ქვეყნის სოციალურ, ეკონომიკურ და ინსტიტუციურ მოცემულობებს.

საქართველოში არსებული გამოწვევების გარდა, ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია იმ ფაქტორების ანალიზი, რომლებიც გავლენას ახდენს უცხოეთის ქვეყნების მიმართ ინტერესების ჩამოყალიბებაზე. ე.წ. „მიზიდვის“ (Pull) ფაქტორები ძალიან დიდ როლს თამაშობს ემიგრაციულ გადაწყვეტილებაზე. უცხოეთის ქვეყნები, განსაკუთრებით კი ევროკავშირის სახელმწიფოები და ამერიკის შეერთებული შტატები, ხშირად აღიქმება როგორც შედარებით სტაბილური სოციალური და ეკონომიკური სისტემების მქონე სივრცეები. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ანგარიშების მიხედვით, საქართველოდან ემიგრაცია ძირითადად დაკავშირებულია უკეთესი ეკონომიკური შესაძლებლობების, დასაქმებისა და ცხოვრების პირობების

გაუმჯობესებასთან, რაც ხაზს უსვამს უცხოეთის ეკონომიკურ მიმზიდველობას (OECD, 2023).

ფრიდრიხ ებერტის ფონდის (FES, 2022) მიერ ჩატარებული მასშტაბური თაობათა კვლევა ადასტურებს, რომ ქართველი ახალგაზრდების უმრავლესობისთვის ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევას მატერიალური დაუცველობა და უმუშევრობა წარმოადგენს. თანამედროვე ქართული შრომის ბაზრის ფაქტობრივი ანალიზი აჩვენებს, რომ ახალგაზრდა თაობა საწყის ეტაპზე აწყდება სერიოზულ ფინანსურ დაბრკოლებებს. ლოკალურ ბაზარზე ფართოდ არის გავრცელებული გრძელვადიანი და ხშირად აუნაზღაურებელი სტაჟირებების პრაქტიკა. PMC კვლევითი ცენტრის (2023) მიერ გამოქვეყნებული შრომის ბაზრის მიმოხილვები მიუთითებს, რომ რეალური ინფლაციური ფონი და ყოველდღიურ პირველად საჭიროებებზე ფასების მკვეთრი ზრდა საშუალო სტატისტიკურ ხელფასთან მიმართებით კრიტიკულ დისბალანსშია.

ამავდროულად, განათლების სისტემა ასევე მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს მიზიდვის ფაქტორებს შორის. უცხოეთის უნივერსიტეტები და საგანმანათლებლო პროგრამები ხშირად ხასიათდება საერთაშორისო სტანდარტების სრული დაცვით, რაც დაკავშირებულია როგორც აკადემიურ ხარისხთან, ისე სამომავლო კარიერულ შესაძლებლობებთან. საერთაშორისო მიგრაციის ორგანიზაციის (IOM) ანგარიშები ხაზს უსვამს, რომ განათლებული ახალგაზრდების ქვეყნიდან გადინების ერთ-ერთი წამყვანი მოტივი სწორედ პროფესიული და აკადემიური თვითრეალიზაციის ძიებაა. დასავლური საზოგადოებრივი მოდელი ამ ჭრილში განიხილება როგორც ინსტიტუციურად გამჭვირვალე და სამართლიანი სისტემა, სადაც კადრების დაწინაურება ხდება მათი რეალური კომპეტენციების საფუძველზე.

სოციოლოგიური თვალსაზრისით, ადამიანის ცხოვრების ხარისხს განსაზღვრავს გარემოს პროგნოზირებადობა ე.წ. სტაბილურობის განცდა. თანამედროვე ქართული საზოგადოებრივი სივრცე ხასიათდება მაღალი სოციო-პოლიტიკური რყევებით, უკიდურესი პოლარიზაციითა და მუდმივი კონფლიქტებით. ამ არასტაბილურობის უახლეს ფაქტობრივ ინდიკატორს წარმოადგენს ქვეყანაში „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“ კანონის (ე.წ. „რუსული კანონის“) მიღება და მასზე

მოყოლილი მწვავე ახალგაზრდული პროტესტი. CRRC-საქართველოს მონაცემები პერმანენტულად აჩვენებდა, რომ ახალგაზრდების აბსოლუტური უმრავლესობისთვის ქვეყნის პროდასავლური კურსი ასოცირდებოდა უსაფრთხოებასთან. ამ კურსის შეფერხებამ გამოიწვია გრძელვადიანი დაგეგმვის კრიზისი, რაც საზოგადოებაში აჩენს მასობრივ სოციალურ გადაწყვეტას და საზოგადოებრივ აპათიას.

მიმღები ქვეყნების სოციო-პოლიტიკური კლიმატი კი ფასდება როგორც მშვიდი, პროგნოზირებადი და დაცული. დასავლურ სამყაროში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები არ იწვევს სახელმწიფოს ფუნდამენტური კურსის ნგრევას და არ ახდენს დესტრუქციულ გავლენას რიგითი მოქალაქის ყოველდღიურ ყოფაზე. სოციალური კლიმატის ეს კონტრასტი ახალგაზრდებს აჩვენებს, რომ დასავლეთში მათ ექნებათ შესაძლებლობა იცხოვრონ სტაბილურ სამყაროში, სადაც ხვალინდელი დღე პროგნოზირებადია.

პოლიტიკური არასტაბილურობა ერთობლიობაში აიძულებს ახალგაზრდებს, უარი თქვან ადგილობრივ გარემოში საკუთარი მომავლის შენებაზე. უცხოური სივრცე მათ ცნობიერებაში აღიქმება არა უბრალოდ მაღალი ფინანსური შემოსავლის წყაროდ, არამედ იმ აუცილებელი სოციალური, სამართლებრივი და მენტალური სიმშვიდის ალტერნატივად, რომლის მწვავე დეფიციტიც დღეს ადგილობრივ გარემოში აქვთ. შესაბამისად, ვიდრე ორ სივრცეს შორის არსებული ეს მკვეთრი განსხვავება არ დაბალანსდება, ახალგაზრდებში ემიგრაცია დარჩება, როგორც თვითგადარჩენის მთავარი სტრატეგია.

II თავი

§ 2.1 კვლევის მიზანი და ამოცანები

მოცემული კვლევის მიზანს წარმოადგენს, შეისწავლოს და გაანალიზოს ქართველი ახალგაზრდების ემიგრაციული განწყობები, ქვეყნიდან წასვლისა და საზღვარგარეთ დარჩენის მოტივაციები სოციალური ფაქტორების კონტექსტში, რადგან კვლევების უმრავლესობა ემიგრაციის ეკონომიკურ ასპექტს ეხება ჩემთვის მნიშვნელოვანი იყო

მისი სოციალური დეტემინანტების გასაზღვრავ. ამისათვის დავსახე 4 ამოცანა, რომელის მიხედვითაც წავმართე კვლევა:

1. შევისწავლო, თუ როგორ მოქმედებს ახალგაზრდების ემიგრაციულ განწყობებზე ადგილობრივი შრომის ბაზარი და კარიერული ბარიერები - კერძოდ, ნეპოტიზმი, დიპლომის გაუფასურება და ა.შ.
2. გავანალიზო საზღვარგარეთ მყოფი ნაცნობებისა და ახლობლების წრე, როგორც სოციალური ფაქტორი, რომელიც ახალგაზრდებს აწვდის პირველად ინფორმაციას და ეხმარება მათ უცხოეთში ჩასვლის ეტაპზე.
3. გამოვიკვლიო ციფრული პლატფორმების, როგორც კიდევ ერთი მძლავრი სოციალური ფაქტორის გავლენა - კერძოდ რამდენად აჩენს ციფრული კონტენტი ახალგაზრდებში ემიგრაციულ განზრახვებს.
4. დავადგინო როგორ მოქმედებს სახელმწიფოს მიმართ უნდობლობა და ნიჰილიზმი ემიგრაციაში წასვლის გადაწყვეტილებაზე და ასევე როგორ მოქმედებს საქართველოში მომავლის დაგეგმვაზე.

§2.2 კვლევის მეთოდოლოგია

უშუალოდ კვლევის დაწყებამდე მნიშვნელოვანი იყო კვლევის მეთოდოლოგიის განსაზღვრა, რომლის მიხედვითაც შევძლებდი იმ მიზნის მიღწევას, რაც კვლევის დაწყებისას დავისახე. ბევრი ფიქრის შემდეგ გადავწყვიტე რომ, კვლევის შედეგები რომ უფრო მეტად ნაყოფიერი და რეპრეზენტატული ყოფილიყო გამომეყენებინა თვისებრივი კვლევის მეთოდოლოგია. კვლევის დასაწყისში რა თქმა უნდა გავეცანი კვლევებს ემიგრაციულ პროცესებთან დაკავშირებით და გავეცანი თუ რა დოზით და მასშტაბით არის გამოკვლეული ეს თემა ჩვენს ქვეყანაში, რომელმაც საშუალება მომცა სწორად წარმემართა ჩვენი კვლევის მიზანი და ამ მიმართულებით ჩემი წვლილიც შემეტანა, რადგან ვთვლი რომ უმნიშვნელოვანესი საკითხია, რადგან ემიგრაციული ნაკადები და ახალგაზრდების მიერ ქვეყნის დატოვების მასშტაბი ყოველწლიურად იზრდება და უნდა ვიკვლიოთ ამ პროცესის ყველა მიზეზი, რათა შემდგომში მისი მოგვარება და გადაჭრა შევძლოთ.

კვლევის ძირითად მეთოდოლოგიურ ინსტრუმენტად შეირჩა ნახევრად სტრუქტურირებული სიღრმისეული ინტერვიუ. ნახევრად სტრუქტურირებული ფორმატი საშუალებას იძლევა, გამოვლინდეს ისეთი ნიუანსები, მოტივაციები და ემოციუტი ასპექტები, რომლების წინასწარ სტრუქტურირებულ, დახურულ კითხვარებში შეუძლებელია რომ მოხვდეს. ასეთი ინტერვიუს ფორმატის დროს შესაძლებელი იყო რესპოდენტებისთვის გამზადებული კითხვების გარდა, დამატებითი კითხვების დასმაც. ინტერვიუები მიმდინარეობდა ქართულ ენაზე. რესპოდენტთა ლოკაციიდან გამომდინარე, ჩატარდა როგორც პირისპირ შეხვედრები, ისე დისტანციური ონლაინ პლატფორმების (Google meet) გამოყენებით გავსაუბრე რესპოდენტებს.

როგორც ვიცით, თვისებრივი კვლევის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მიზანი არ არის მიღებული მიგნებების სტატისტიკური განზოგადება მთელ გენერალურ ერთობლიობაზე. შესაბამისად, კვლევაში გამოვიყენე მიზნობრივი შერჩევისა და „თოვლის გუნდის“ მეთოდების კომბინაცია. სულ გამოიკითხა 10 რესპოდენტი, რომელთა შერჩევის კრიტერიუმები განისაზღვა კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე:

1. რესპოდენტი უნდა ყოფილიყო 18-დან 29 წლამდე ასაკის (ახალგაზრდობის სოციოლოგიური კატეგორია
2. მას უნდა ჰქონდეს მიღებული ემიგრაციაში აუცილებლად წასვლის პერსონალური გადაწყვეტილება ან ახალი წასულია (ბოლო რამდენიმე თვის განმავლობაში).

„თოვლის გუნდის“ მეთოდი საკმაოდ ეფექტური და მომგებიანი აღმოჩნდა, რადგან ამან რესპოდენტების თანხმობის საფუძველზე და მათი სანდოობის მოპოვების შემდეგ, მათივე რეკომენდაციით მოხდა სხვა მონაწილეებთან კავშირის დამაყრება. გამოიკვეთა ის ფაქტორიც, რომ რესპოდენტები რომლებიც ბოლო პერიოდი ქვეყნის დატოვებაზე ფიქრობდნენ, ამ მიზნის განხორციელებამდე სწორედ ისეთ ადამიანებთან ჰქონდათ კომუნიკაცია და ურთიერთობა, ვისაც მსგავსი განზრახვები ჰქონდა საკუთარ მომავალთან დაკავშირებით. იმის გამო, რომ მონაცემები საკმაოდ მრავალფეროვანი ყოფილიყო, რესპოდენტები შევარჩიე გენდერული ნიშნით დაცვის პრინციპით, ასევე

წარმოდგენილნი არიან ყველა სტატუსით (სტუდენტი, კერძო და საჯარო სექტორში მომუშავეები, სამოქალაქო აქტივისტები, უმუშევრები).

ინტერვიუების დასრულების შემდეგ, შეგროვებული ხმოვანი მასალა დაექვემდებარა სრულ ტრანსკრიპირებას. მიღებული ვრცელი ტექსტური მასალის კლასიფიკაციისთვის გამოვიყენე თემატური ანალიზის მეთოდი. კვლევის პროცესში ასევე განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო ეთიკურ ასპექტებსაც. ინტერვიუს დაწყებამდე ათივე რესპოდენტს მიეწოდა სრული ინფორმაცია კვლევის მიზნებსა და აკადემიური ხასიათის შესახებ და სწორედ ამის შემდგომ მივიღე ინფორმირებული თანხმობა და მონაწილეთა პირადი და პროფესიული უსაფრთხოების დაცვის მიზნით, კვლევა ინარჩუნებს აბსოლუტურ ანონიმურობას.

§ 2.3 კვლევის შეზღუდვები

აღნიშნული კვლევის ერთ-ერთ მთავარ შეზღუდვას წარმოადგენს მცირე მოცულობის თვისებრივი შერჩევა. ჩატარებული სიღრმისეული ინტერვიუები გვამლევს ახალგაზრდების განწყობების სიღრმისეულად გაგების შესაძლებლობას, თუმცა მიღებული შედეგები თავისი სპეციფიკიდან გამომდინარე ვერ განზოგადდება საქართველოს მასშტაბით ყველა ახალგაზრდაზე.

კვლევა ჩატარდა ქვეყანაში მიმდინარე აქტიური და დინამიკური სოციო-პოლიტიკური პროცესების ფონზე. ახალგაზრდების მიგრაციული განზრახვები შესაძლოა ნაწილობრივ ასახავდეს მიმდინარე მოვლენებით გამოწვეულ მყისიერ ემოციურ ფონს, რაც არ გამორიცხავს ამ განწყობების ცვალებადობას გრძელვადიან პერსპექტივაში.

§ 2.4 თვისებრივი კვლევის ანალიზი

ახალგაზრდების სოციალური მობილობის შეზღუდვა

ინტერვიუების ანალიზისას გამოიკვეთა ძალიან ბევრი მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელიც მოქმედებს ახალგაზრდების ემიგრაციულ პროცესზე და რაც ყველაზე საყურადღებოა ეს ფაქტორები არაა მხოლოდ ეკონომიკური, რაც რეალურად ჩემი

კვლევის მიზანსაც წარმოადგენდა, რადგან სოციალური დეტერმინანტები არა ნაკლებ დიდ როლს თამაშობს ამ გადაწყვეტილების მიღებაში.

პირველი სერიოზული სტრუქტურული ბარიერი, რასაც საქართველომ მყოფი ახალგაზრდები აწყდებიან, არის ის, რომ არსებული ანაზღაურებით შეუძლებელია მშობლებისგან გამოყოფა და დამოუკიდებლად ცხოვრების დაწყება. ცხოვრების გაძვირება, განსაკუთრებით კი ბინის ქირის კატასტროფული მატება, ახალგაზრდები ამ ყველაფრის ფონზე ხშირად გადარჩენის რეჟიმში არიან, რაც ძალიან ბევრ საკითხში აფერხებთ მათ. ამის გამო ისინი დამოუკიდებლად ცხოვრებაზე ვერ ფიქრობენ, ასევე მათთვის ასეთ გარემოში წარმოუდგენელია ოჯახის შექმნა და საბოლოო ჯამში ეს მკვეთრად ზღუდავს მათ სოციალურ მობილობას და აიძლებს დასაქმდნენ ისეთ ადგილებს, სადაც მძიმე და არაპროფილური შრომაა.

კვლევაში მონაწილე ჯერ კიდევ საქართველოში მყოფი ახალგაზრდები ღიად საუბრობენ იმაზე, რომ შრომის ბაზარი მათ მხოლოდ ექსპლუატაციას სთავაზობს.

„ნაცნობობის გარეშე ერთადერთი რეალური ვარიანტია დასაქმდე 800 ლარიან ქოლ-ცენტრში ან კონსულტანტად, სადაც კვირასი 6 დღე გამუშავებენ, რაც საბოლოო ჯამში მოტივაციაზეც მოქმედებს“ (ქალი 22 წლის, სტუდენტი/დასაქმებული)

ამ მძიმე სამუშაო წნეხს ასევე ემატება უფასო სტაჟირების პრაქტიკაც. კიდევ ერთი გამოკითხული ახალგაზრდა ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ კომპანიები სტუდენტებს სთავაზობენ „უფასო პრაქტიკას 6 თვის განმავლობაში“, რაც რეალურად ნიშნავს ვალდებულებას და იძულებას „ოჯახს დააწვე კისერზე“, რის გამოც ემიგრაცია მისთვის დამოუკიდებლობის მოპოვების „ერთადერთი შანსი“ ხდება.

ძალიან საინტერესოა უკვე წასული მიგრანტების გამოცდილებაც, რომელებიც ხაზს უსვამენ იმას, რომ უცხოეთში ფიზიკური შრომისა და დატვირთვის მიუხედავად, ფინანსური დამოუკიდებლობის და ავტონომიის მიღწევა შესაძლებელია.

ში მყოფი რესპოდენტი ამბობს

„აქ ჩემი საკუთარი ფული მაქვს და ვიცი, რომ ჩემს თავს მე თვითონ ვინახავ, თავს ადამიანად ვგრძნობ. საქართველოში სულ იმის შიში მქონდა, თვის ბოლოს ქირა რით გადავიხადო-მეთქი. სულ სხვისი დახმარების იმედზე უნდა ვყოფილიყავი, რაც საშინელი შეგრძნებაა, უსუსური გგონია თავი.“ (ქალი 25 წლის, იტალია)

უნდა აღინიშნოს ის ფაქტორიც, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ემიგრაცია ამ ახალგაზრდებს გარკვეულწილად ფინანსური დამოკიდებლობის მოპოვებაში და საკუთარი შრომის დაფასებაში დაეხმარა, მათთვის ამ მეტად სენსიტიურ თემაზე საუბარი მარტივი არ იყო, რადგან ემიგრაციის დადებითი მხარეების მიუხედავად საკუთარი სამშობლოსგან და ოჯახის წევრებისგან შორს ყოფნა მათთვის ნამდვილად არაა მარტივი პროცესი.

კულტურული კაპიტალის გაუფასურება და ნეპოტიზმი

კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი სტრუქტურული ბარიერი, რომელიც წამახალისებელი ფაქტორია ემიგრაციის განზრახვის ჩამოყალიბებაში უკავშირდება იმას, რასაც ბურდიესთან კულტურული კაპიტალის სახით ვხვდებით. კულტურული კაპიტალის გაუფასურება საქართველოში მცხოვრები ბევრი ახალგაზრდისთვის ხელის შემშლელი ფაქტორია შრომის ბაზარზე თავის დამკვიდრებისთვის. ახალგაზრდები და მათი ოჯახის წევრები წლების განმავლობაში დიდ ფინანსურ რესურსს ხარჯავენ განათლების მისაღებად, თუმცა უნივერსიტეტის დამსრულებების სემდეგ აღმოაჩენენ, რომ მათო აკადემიური მიღწევები ადგილობრივ ბაზარზე არანაირ სოციალურ სტატუსს არ წარმოადგენს. ერთ-ერთი რესპოდენტის პასუხში მკვეთრად ჩანს ეს შეუსაბამობა, სადაც აღნიშნავს, რომ მიუხედავად იმ ინტელექტუალური რესურსის მისთვის მაინც ძალიან დიდ სირთულეს წარმოადგენს სამსახურის შოვნა და მას საკმარისად არ უფასდება შრომა.

„მიუხედავად იმისა რომ, საბაკალავრო პროგრამა წითელ დიპლომზე დავასრულე და ორ ენას ვფლობ, რეალურ ბაზარზე გასვლისას ეს რესურსი უბრალოდ უფასურდება და არავინ ითვალისწინებს.“ (კაცი, 24 წლის, მაგისტრატურის სტუდენტი).

ეს კრიზისი კიდევ უფრო თვალსაჩინოა რეგიონებში, სადაც სამუშაო ადგილების სიმცირის გამო პროფესიული რეალიზება შეუძლებელია. მიუხედავად იმისა, რომ მათ აქვთ შესაძლებლობა პროფესიულ კოლეჯში კონკრეტული მიმართულებით ჩაირიცხონ და ცოდნა შეიძინონ, სამწუხაროდ ეს ცოდნა და გამოცდილება შრომის ბაზრის მოთხოვნები ერთმანეთთან შეუსაბამობაშია.

„ჩვენს რაიონში საქმე საერთოდ არ არის, თბილისში გადმოსვლას კი აზრი არ აქვს, რადგან მთელი ხელფასი ქირაში უნდა გადავიხადო“ (კაცი, 26 წლის, პროფესიული განათლების მქონე, კასპი).

განათლების გაუფასურების პარალელურად, ინტერვიუებიდან იკვეთება, რომ წარმატებულ მთავარ გარანტიად საზოგადოებაში მიიჩნევა არა კომპეტენცია, არამედ არაფორმალური კავშირები და ნეპოტიზმი. სოციოლოგიური თვალსაზრისით, სტრუქტურული სოციალური კაპიტალი სრულად ანაცვლებს მერიტოკრატიულ პრინციპებს, რაც ახალგაზრდებში ნიჰილიზმის განცდას აჩენს. რესპოდენტების აღქმით, ღია კონკურსები ხშირად მხოლოდ ფორმალობაა და არანაირი აზრი არ აქვს.

„ხშირად შემიმჩნევია რომ ჩემს გარშემო კარგ სამუშაო პოზიციებზე ხშირად ხვდებიან ადამიანები, ვისაც ნაკლები კომპეტენცია და გამოცდილება აქვთ, მაგრამ გადამწყვეტი აღმოჩნდება ის, თუ ვიცი მეგობარია მამამისი“ (კაცი 24 წლის, მაგისტრატურის სტუდენტი, თბილისი). ამგვარ განწყობაზე საუბრობენ სხვა რესპოდენტებიც

„ნაცნობების არყოლის შემთხვევაში რთულია რეალიზდე და ასეთ შემთხვევაში იძულებული ხარ დაბალკვალიფიციურ პოზიციებზე იმუშაო, ამიტომ მგონია რომ საზღვარგარეთ ამ მხრივ უფრო მეტად მექნება სამართლიანობის შეგრძნება“ (ქალი, 22 წლის, სტუდენტი)

როგორც გამოიკვეთა, ემიგრაციული განწყობები პირდაპირ კავშირშია ახალგაზრდებში არსებულ მძლავრ ნიჰილიზმთან და უნდობლობასთან, რომელიც მათ გარშემოა. მათი დამოკიდებულების მიხედვით შეუძლებელია პროფესიულად განვითარდე ისეთ გარემოში, სადაც ნაცნობების არ ყოლის შემთხვევაში შენი ადგილი

უბრალოდ „დაკავებულია“ და შენი პროფესიული კვალიფიკაცია არაა გარანტია კარიერული განვითარებისა, და ასეთ გარანტიად სწორედ ემიგრაცია და სხვა ქვეყანაში თავის დამკვიდრება ესახებათ.

საზღვარგარეთ მყოფი ახლობლები, როგორც უსაფრთხოების გარანტი

კვლევის მონაცემების ანალიზისას გამოიკვეთა ძალიან მნიშვნელოვანი ტენდენცია, რომ ემიგრაცია არ წარმოადგებს ბრმა ნაბიჯს და გაურკვევლობას. ის სულ უფრო მეტად ხდება ქსელური პროცესი, რადგან ინტერვიუებიდან გამოჩნდა ის რომ არსებობს ფაქტორები, რომლებიც ახალგაზრდებს ქვეყნიდან წასვლის გადაწყვეტილებას უადვილებენ და ასევე უცხო გარემოში უსაფრთხოების განცდას უჩენენ. იმის გათვალისწინებით, რომ ემიგრაცია ჩვენი ქვეყნისთვის ძალიან ნაცნობი პროცესია სავარაუდოდ ყველა ოჯახში ერთი ემიგრანტი. სწორედ ასეთი კავშირები ახდენს გავლენას და მინიმუმადე ამცირებს წასვლის შიშს. ინტერვიუების ანალიზმა აჩვენა, რომ საზღვარგარეთ მყოფი მეგობრები თუ ნათესავები ახალგაზრდებისთვის მთავარი იმედია. საქართველოში მყოფი რესპოდენტები ღიად ამბობენ, რომ უცხოეთში ახლობელი ადამიანის გარეშე წასვლას საერთოდ ვერ გაბედავდნენ, რადგან საწყისს ეტაპზე დაბინავება და ელემენტარული გადარჩენა მთლიანად ამ კავშირებზეა დამოკიდებული.

„გერმანიაში ჩემი ორი ყოფილი ჯგუფელი სწავლობს უკვე წელიწად ნახევარია. იმათგან მაქვს სრული ინფო როგორ ჩავიდე, სამსახური როგორ ვნახო, ბინა სად ვეძებო. ისინი რომ არ მეგულეობდნენ იქ, ალბათ აზრად არ მომივიდოდა წასვლა.“ (კაცი, 24 წლის მაგისტრატურის სტუდენტი).

„ჩემი დეიდაშვილია პოლონეთში უკვე ორი წელია. ის რომ არა საერთოდ ვერ გავბედავდი წასვლას, პირდაპირ მითხრა, ჩამოდი, რა დროც არუნდა დაგჭირდეს ჩემთან იცხოვრებო და სამსახურის პოვნაშიც დაგეხმარებო და სწორედ ამის შემდგომ უფრო გამიჩნდა წასვლის სურვილი“ (ქალი, 22 წლის, სტუდენტი)

„მარტო წასვლა საშინელებაა, მე ჩემი ახლობლების იმედით მივდივარ, რომლებმაც იქაური კანონებიც იციან და ენაც ესმით, ამიტომ ბევრად გამიმარტივდება ეს პროცესი“ (ქალი 21 წლის, სტუდენტი)

უკვე ემიგრაციაში მყოფი რეპოდენტების გამოცდილებაც ზუსტად ამას ადასტურებს, რომ ნაცნობების გარეშე დასაწყისში უცხო ქვეყანასთან ადაპტირება ძალიან რთული პროცესია, ხოლო დროთა განმავლობაში თავად ხდებიან ისინი ვინც სხვებს უწვდიან დახმარების ხელს და ეხმარებიან საზღვარგარეთ ამ პროცესის უფრო მარტივად გავლაში.

„ჩემი უფროსი ძმა იყო უკვე აქ ჩამოსული და იმან წამომიყვანა, საბუტების მოწესრიგებაშიც თავად დამეხამრა. მარტო უცხო ქვეყანაში ძალიან რთულია, თუ აქ შენიანი არ გეგულება, ვინც გზას გიჩვენებს და ელემენტარულად აგიხსნის, სად რა უნდა გააკეთო“ (კაცი, წლის, აქტიური მიგრანტი, დასაქმებული, ესპანეთი)

„მე სრულიად მარტო ჩამოვედი იტალიაში, საერთოდ არავინ მყავდა და პირველი რამდენიმე თვე ნამდვილი ჯოჯოხეთი იყო, ტირილში ვათენებდი ღამეებს. სამაგიეროდ, ახლა ორ მეგობარს დავეხმარე თბილისიდან ჩამოსვლაში“ (ქალი 25 წლის, დასაქმებული, იტალია)

ციფრული პლატფორმების ზეგავლენა

ნაცნობებისა და ახლობლების გარდა, კვლევამ აჩვენა, რომ უდიდეს როლს თამაშობს ციფრული პლატფორმების აქტიური გამოყენება. სოციალური ქსელები (TikTok, Instagram) ახალგაზრდებისთვის იქცა ერთგვარ ფანჯარად, სადაც მუდმივ რეჟიმში უყურებენ საზღვარგარეთ ცხოვრებას. ეს ვიდეოები მოქმედებს როგორ დამატებითი მიმზიდველი ფაქტორი, რადგან ეს აჩენს მკაფიო კონტრასტს საქართველოში არსებულ გარემოსა და ევროპულ ყოველდღიურობას შორის. საქართველოში გამოკითხული რესპოდენტები აღნიშნავენ, რომ სოციალური პლატფორმები ძალიან დიდ როლს თამაშობენ მათი განწყობების ჩამოყალიბებებში ემიგრაციასთან დაკავშირებით.

„სოციალურ ქსელებში როცა ვუყურებ ჩემს ნაცნობებს ევროპაში, პირველ რიგში გარემოს ვაკვირდები... მოწესრიგებულ ტრანსპორტს, სუფთა ქუჩებს. მერე ვადარებ ჩემს რეალობას საქართველოში, სადაც მუდმივად სტრესი და დამაბულობაა და ვხვდები რომ იქ სულ სხვა ცხოვრების ხარისხია“ (კაცი, 24 წლის, მაგისტრატურის სტუდენტი, თბილისი).

„ტიკტოკზე მუდმივად მიგდებს ვიდეოებს, როგორ ცხოვრობენ ევროპაში ჩემი ასაკის გოგოები, მარტო ქირაობენ ბინას, მუშაობენ, მოგზაურობენ. აქ ეს წარმოუდგენელია, მშობლების გარეშე ვერაფერს იზამ და მგონია, რომ აქ უბრალოდ დროს ვკარგავ“

ინტერვიუების დროს რესპოდენტთა აზრი კითხვაზე უჩენდათ თუ არა ციფრული კონტენტი იმის განცდას, რომ საზღვარგარეთ ცხოვრების ხარისხი ბევრად უკეთესია ორად გაიყო. საქართველოში გამოკითხულ რესპოდენტთა უმრავლესობას მსგავსი დამოკიდებულება აქვთ და თვლიან რომ საზღვარგარეთ ყოფნა უფრო მეტად შეუმსუბუქებთ აქ არსებულ წნეხსა და სტრესს, მაგრამ საინტერესო აღმოჩნდა აქტიურ ემიგრანტთა გულწრფელი პასუხები, რომლებიც აღნიშნავენ რომ ბევრი სარგებლისა და ეკონომიკურ სტაბილურობის მიუხედავად, სოციალური ქსელები ვერ აჩვენებენ იმ ტკივილს, რასაც სამშობლოდან წასვლა და ახლობელი ადამიანების გარეშე შორს ყოფნა ჰქვია.

„სოციალურ მედიაში არავინ დადებს იმას, როგორ ტირის ღამით მარტოობისგან და როგორი ძნელია საკუთარი ოჯახისგან და სამშობლოსგან შორს ყოფნა. მეც მარტო ღამაზე ფოტოებს ვდებ (იცინის). (ქალი, 27 წლის, აქტიური მიგრანტი, ესპანეთი)

გრძელვადიანი გეგმების არ ქონა და სახელმწიფოს მიმართ უნდობლობა

კვლევის ჩატარების დროს მნიშვნელოვანი იყო იმის გამოკვეთა თუ როგორ ხედავენ ახალგაზრდები თავიანთ მომავალს და რას ფიქრობენ იმ გარემოზე, სადაც ცხოვრობენ. დამუშავებული მონაცემები აჩვენებს, რომ სახელმწიფოს მიმართ დამოკიდებულება და სამომავლო გეგმები ყველას ერთნაირი არ აქვს. ნაწილი ქვეყნიდან სამუდამოდ წასვლას

გეგმავს, რადგან აქ არანაირი დაცულობის განცდა არ გააჩნია. თუმცა, მეორე მხრივ ნაწილი რესპოდენტებისთვის ემიგრაცია მხოლოდ იძულებითი, დროებითი ნაბიჯია. ჩემი ანალიზისთვის უმნიშვნელოვანესია დავინახოთ, რომ ახალგაზრდების გეგმები პირდაპირ არის გადაბმული იმაზე, თუ რამდენად ენდობიან ისინი ქვეყნის ინსტიტუტებს. ამ ინსტიტუტების მიმართ უნდობლობა კი ხშირ შემთხვევაში იწვევს იმას, რომ ადამიანი საერთოდ უარს ამბობენ საკუთარ ქვეყანაში კარიერის აწყობაზე.

ინტერვიუების დამუშავებისას გამოიკვეთა, რომ საქართველოში მყოფი ახალგაზრდებისთვის მომავლის დაგეგმვა ყველაზე რთული ამოცანაა. როდესაც ადამიანს არ აქვს სტაბილურობის განცდა, ის ვერ ახერხებს გრძელვადიანი მიზნების დასახვას. ეს გაურკვევლობა კი ორ ძირითად მიზეზს უკავშირდება პირველი არის მუდმივი ეკონომიკური არასტაბილურობა, ხოლო მეორე - იმედგაცრუება იმ უწყებების მიმართ, რომლებსაც ახალგაზრდების დაცვა და მხარდაჭერა ევალებათ. ბოლო პერიოდში მთავარ გამომდევნელ (Push) ფაქტორად იქცა ქვეყანასი შეცვლილი პოლიტიკური კურსი. კერძოდ „რუსული კანონის“ მიღებამ და მასზე მოყოლილმა მრავალათასიანმა პროტესტმა ახალგაზრდა თაობასი სახელმწიფო ინსტიტუტების მიმართ ტოტალური უნდობლობა და აპათია გააჩინა.

„აქ 3-5 წლის გეგმაზე ლაპარაკი სრულიად წარმოუდგენელია. რა უნდა დავგეგმო, როცა ქვეყანა პირდაპირ რუსეთისკენ მიექანება? ამ რუსული კანონის მიღება ჩემთვის ბოლო წვეთი იყო“ (კაცი, 24 წლის, მაგისტრატურის სტუდენტი)

„სწავლას ვამთავრებ და წარმოდგენა არ მაქვს, რა იქნება შემოდგომაზე. სახელმწიფო არანაირ პირობას არ გიქმნის, რომ აქ დარჩენაზე იფიქრო. ბინის ყიდვაზე ან ოჯახის შექმნაზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია, ხელმისწავდომი არაფერია ახალგაზრდისთვის. რომ ვუყურებ სიტუაციას ერთადერთი რეალური გეგმა, რაც თავში მიტრიალებს საზღვარგარეთ გაქცევაა“ (ქალი, 21 წლის, დამამთავრებელი კურსის სტუდენტი).

ამავდროულად, რესპოდენტები აღნიშნავენ, რომ „რუსული კანონი“ პირდაპირ ურტყამს მათ პროფესიულ პერსპექტივებსაც, რადგან ქვეყანაში საერთაშორისო ორგანიზაციებს და პროექტებს საფრთხე ემუქრება.

„სწავლას ვამთავრებ და წარმოდგენა არ მაქვს, სად უნდა ვეძებო სამსახური. ჩემი სფერი მთლიანად უცხოურ ფონდებზე და არასამტავრობოებზე იყო მიბმული... ხელისუფლებამ გზა ჩაგვიკეტა ევროპისკენ.“ (ქალი 22 წლის, სტუდენტი, თბილისი)

ემიგრაცია - დროებითი არჩევანი თუ საბოლოო გადაწყვეტილება?

ყველაზე დიდი კონტრასტი და აზრთა სხვადასხვაობა რესპოდენტების პასუხებში გამოიწვია კითხვამ, რომელიც საზღვარგარეთ საბოლოოდ დარჩენას ან უკან დაბრუნებას ეხება. კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ ემიგრაცია ყველასთვის ერთნაირი გამოცდილება არ არის. აქ ნათლად იკვეთება ორი სრულიად საპირისპირო სტრატეგია. ახალგაზრდების ნაწილი უცხოეთში სამუდამოდ დარჩენას აპირებს, რადგან იქ პოულობს სტაბილურობას, ხოლო მეორე ნაწილი ემიგრაციას მძიმე იძულებით სასჯელად აღიქვამს და მხოლოდ სახლში დაბრუნებაზე ფიქრობს.

„თავიდან მეგონა, ვისწავლიდი და თბილისში დავბრუნდებოდი, მაგრამ აქაური ცხოვრების მერე საქართველოში ჩამოსვლა წარმოუდგენელია. აქ ვიცი, რომ ჩემი შორიმით ვერაფერს მივაღწევ.“ (ქალი, 25 წლის, აქტიური მიგრანტი, იტალია)

ამ პასუხის ანალიზი გვიჩვენებს, თუ როგორ იცვლება ადამიანის მიზნები ემიგრაციის პროცესში. თავდაპირველი გეგმა, რომ განათლება მიიღოს და სამშობლოში დაბრუნდეს საბოლოოდ იცვლება და ორი ქვეყნის სამუშაო გარემოს შედარების შემდგომ იღებს გადაწყვეტილებას, რომ უცხო ქვეყანაში დაიმკვიდროს თავი.

მსგავს პოზიციას აფიქსირებენ ის რესპოდენტებიც, რომლების უცხოეთში ფიზიკური სრომის ფასად მოახერხეს მატერიალური სტაბილურობის მოპოვება.

„მე აქ სამუდამოდ ვრჩები, ეგ უკვე გადაწყვეტილი მაქვს. ქარხანაში მუშაობით ესპანეთში ნორმალური ბინა ვიქირავე, მანქანაც ვიყიდე და ფულსაც ვაგროვებ. საქართველოში მუშას ვინ აფასებს, ან რა ხელფასი უნდა მქონდეს რომ შევძლო დაბრუნება?“ (კაცი, 29 წლის, აქტიური მიგრანტი, ესპანეთი)

სრულიად საპისიპირო რეალობაზე საუბრობენ ის ემიგრანტები, რომელებიც უცხოეთში თავს მუდმივად მარტოსულად გრძნობენ და ვერ ეგუებიან სახლიდან შორს ყოფნას. მათთვის წასვლა მხოლოდ იძულებითი და დროებითი პროცესია.

„მე აქ სამუდამოდ ვერ დავრჩები, გამორიცხულია. იტალიასი რაც არ უნდა გააკეთო, მაინც უცხოელი ხარ. საშინელი ნოსტალგია მაქვს და ოჯახი მენატრება. ვფიქრობ 2-3 წელი გავუძლებ და მერე აუცილებლად დავბრუნდები საქართველოში“ (ქალი, 24 წლის, აქტიური მიგრანტი, იტალია)

ეს პასუხი აშიშვლებს ემიგრაციის მეორე, მძიმე მხარეს, რომელსაც ხშირად სოციალური იზოლაციას ვუწოდებთ. ეს რესპოდენტი ემიგრაციაში მხოლოდ ფინანსური მიზნების გამო იმყოფება და ემიგრაციას არ განიხილავს როგორც გრძელვადიან გეგმას. მსგავსს კულტურულ და ემოციურ ბარიერებზე საუბრობენ სხვა რესპოდენტებიც

„აქ ცხოვრება კი არის ლამაზი, მაგრამ მარტოობა საშინელებაა. ჩემს მეგობრებს და ოჯახის წევრებს რომ ვესაუბრები ვიდუოზარით, თავს ცუდად ვგრძნობ. ბარსელონაში სამუდამოდ დარჩენას არ ვაპირებ. გარკვეული კაპიტალის დაგროვების შემდგომ აუცილებლად დავბრუნდები უკან“ (კაცი, 26 წლის, აქტიური მიგრანტი, ესპანეთი)

კვლევის დასკვნით ეტაპზე უმნიშვნელოვანესი იყო იმის გარკვევა, თუ რაში ხედავენ ახალგაზრდები კრიზისიდან გამოსავალს. კითხვაზე- თქვენი აზრით, რა კონკრეტული ნაბიჯები უნდა გადადგას სახელმწიფომ, რომ ახალგაზრდებს ქვეყნიდან წასვლის სურვილი აღარ ჰქონდეთ? - რესპოდენტებმა სრულიად პრაგმატული და გულწრფელი

მოთხოვნები ჩამოაყალიბეს. მათი პასუხები მკაფიოდ აჩვენებს, რომ ხალხი ხელისუფლებას სთხოვს არა ზოგად დაპირებებს, არამედ შრომის ბაზრისა და სოციალური გარემოს სტაბილურობას.

§ 2.5 რეკომენდაციები

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ ახალგაზრდების ქვეყანაში შესანარჩუნებლად სახელმწიფომ პირველ რიგში ღირსეული მინიმალური ხელფასი უნდა დააწესოს. ეს ნაბიჯი საბოლოოდ წერტილს დაუსვამს ახალგაზრდების შრომის ექსპლუატაციას, რაც მათ ქვეყნიდან გასაქცევად Push ფაქტორს უქმნის.

მეორე აუცილებელი ნაბიჯი უფასო სტაჟირებების საკანონმდებლო აკრძალვა და მერიტოკრატის აღდგენაა. კომპანიებს უნდა აეკრძალოთ ახალგაზრდების უფასო სტაჟირება, ხოლო საჯარო სექტორში დასაქმება უნდა გახდეს სრულიად გამჭვირვალე, რათა სტუდენტებს აღარ ჰქონდეთ განცდა, რომ ნეპოტიზმისა და ნაცნობების გარეშე წარმატების მიღწევა შეუძლებელია.

მესამე რეკომენდაცია ბაზრის მოთხოვნებზე მორგებას უკავშირდება. განათლების სამინისტრომ ხელი უნდა შეუწყოს უნივერსიტეტებში ისეთი საგანმანათლებლო სტანდარტების დანერგვას, რომელიც აღმოფხვრის შეუსაბამობას დიპლომირებულ კადრებსა და შრომის ბაზრის რეალურ მოთხოვნებს შორის.

მეოთხე უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი ქვეყნის დასავლური კურსის მკაფიო დაცვაა. „რუსული კანონის“ გაუქმება დააბრუნებს იმ თავისუფალი განვითარების სივრცეს, სადაც ახალგაზრდები რეალიზებას ახდენენ.

მეხუთე რეკომენდაცია უცხოეთიდან დაბრუნებული ახალგაზრდებისთვის რეემიგრაციის პროგრამების შექმნაა. სახელმწიფომ უნდა შესთავაზოს სპეციალური გრანტები და დაბალპროცენტიანი ბიზნეს სესხები იმ ემიგრანტებს, რომლებსაც სამშობლოში დაბრუნება და აქ საკუთარი საქმის დაწყება სურთ, რათა უცხოეთში ნაშოვნ კაპიტალი და მიღებული გამოცდილება ისევ საქართველოს ეკონომიკის განვითარებას მოხმარდეს.

III თავი

დასკვნა

აღნიშნულმა კვლევამ აჩვენა ნათლად, რომ ქართველი ახალგაზრდების მასობრივი ემიგრაციული განწყობები და ქვეყნიდან წასვლის სურვილი არ არის უბრალო, დროებითი მოვლენა. და მხოლოდ წმინდა ეკონომიკური ფაქტორებით განპირობებული. ეს არის უფრო ღრმა და კომპლექსური კრიზისის შედეგი, რომელიც ერთმანეთს ეკონომიკურ უპერსპექტივობას, სოციალური იზოლაციასა და პოლიტიკურ იმედგაცრუებას აერთიანებს.

კვლევის ფარგლებში ჩატარებულმა ინტერვიუებმა გამოკვეთა, რომ მთავარ Push ფაქტორად კვლავ რჩება ადგილობრივი შრომის ბაზარი, რაც ახალგაზრდებს დამოუკიდებელი ცხოვრების დაწყების შანსს ართმევს. ამ ყველაფერს ემატება უმაღლესი განთლების სისტემის შეუსაბამობა რეალურ ეკონომიკასთან და არსებული ნეპოტიზმი, რაც ახალგაზრდებში სამართლიანობისა და მერიტოკრატიის განცდას სრულად აქრობს.

ამავდროულად, კვლევამ დაადასტურა, რომ მიგრაციულ გადაწყვეტილებებში უდიდეს როლს თამაშობს სოციალური ფაქტორები... საზღვარგარეთ მყოფი მეგობრების წრე, როგორც სანდო საინფორმაციო ხიდი, და ციფრული სივრცე (TikTok, Instagram), რომელიც აიდეალიზებს ევროპულ და ზოგადად ემიგრაციულ ცხოვრებას.

თუმცა, ამ კვლევის ყველაზე საყურადღებო მიგნება არის ის, თუ როგორ სეცვალა მიგრაციის ხასიათი ბოლო პერიოდის პოლიტიკურმა კრიზისმა. „რუსული კანონის“ მიღებამ და სახელმწიფოს მხრიდან პროტესტის ჩახშობამ ახალგაზრდებში სახელმწიფო ინსტიტუტების მიმართ ტოტალური უნდობლობა და. მომავლის შიში გააჩინა. თუ ადრე წასვლის მოტივაცია მეტწილად ფინანსური იყო და ადამიანები უკან დაბრუნებას გეგმავდნენ, დღეს ემიგრაცია ბევრისთვის სამუდამოდ გაქცევის გზად იქცა.

საბოლოო ჯამში, ნაშრომი ადასტურებს, რომ ვიდრე ქვეყანაში არ შეიქმნება სამართლებრივად დაცული, პროგნოზირებადი ეკონომიკური გარემო და არ აღდგება მკაფიო დასავლური კურსი, ახალგაზრდა თაობის შენარჩუნება შეუძლებელი იქნება. სახელმწიფომ ემიგრაცია უნდა დაინახოს როგორც უდიდესი დემოგრაფიული და ინტელექტუალური კატასტროფა, რომლის გამოსწორებაც მხოლოდ რეალური სისტემური ცვლილებებით არის შესაძლებელი.

გამოყენებული ლიტერატურა

კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი CRRC- საქართველო (2024). კავკასიის ბარომეტრი <https://www.crrc.ge>

კაჭკაჭიშვილი, ი. (2020). სოციალური უთანასწორობა და მერიტოკრატიის გამოწვევები თანამედროვე საქართველოში. თბილისი: ინსტიტუტი სოციალური კვლევისა და ანალიზისთვის (ISSA).

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (2025) <https://www.geostat.ge/ka>

ქავთარაძე, ლ. (2021). უმაღლესი განათლების შესაბამისობა შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან საქართველოში

ზურაბიშვილი, თ. (2012). ქართული მიგრაციის ტრანსნაციონალური ასპექტები. კრებულში: მიგრაციის ტენდენციები საქართველოში.

Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.

Bhagwati, J. N. (Ed.). (1976). *The Brain Drain and Taxation: Theory and Empirical Analysis*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company

Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital*. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Westport, CT: Greenwood.

Friedrich-Ebert-Stiftung [FES]. (2022). *Georgia Youth Study 2022*. Tbilisi: Friedrich-Ebert-Stiftung South Caucasus Regional Office.

International Organization for Migration. (2019). Glossary on Migration. IOM

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf

Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. Demography, 3(1), 47-57.

PMC Research Center. (2023). Labor Migration and Human Capital Flight Trends. Tbilisi: PMC Research.